

Sociaal en vernieuwing

Dit wordt geen origineel stukje. Marginalen en kolommen over sociale vernieuwing zijn er al te veel geweest. Van vice-premier Kok mogen we er niet meer de draak mee steken. Het kabinet heeft er bovendien een besluit over genomen: wat het is en hoe het gaat. Het is iets van normaal fatsoen tegenover zwakkeren en het gaat naar de gemeenten. Het geschrijf gaat echter maar door, over wat sociale vernieuwing allemaal nog meer zou kunnen zijn, en het is zelden serieus. De burger voelt op zijn klompen aan, dat de regering hem niet van het lachen af zal brengen. En zelf denk ik ook niet, dat sociale vernieuwing inzet van de volgende verkiezingen zal zijn.

Misschien komt dat zo. Er waart opnieuw een spook door Europa. Ditmaal heet het spook eenvoudig 'maatschappij'. De maatschappij is plotseling slaags geraakt met de staat en het lijkt erop, dat ze gaat winnen. Ze leek opgeslokt, geheel verstatelijkt, van haar overheerser niet meer te onderscheiden. Toen echter kort geleden, volkomen onverwacht voor welvaartsstaatsbewoners, de leiding van de opperste staat, de Soviet partijstaat, even de omklemming moe werd, bleek de maatschappij in de oostelijke helft van Europa het binnen een paar maanden nog met gemak van de staat te kunnen winnen. De reactie van westelijke zijde geeft nog steeds weinig blijk van sociale vernieuwing, tenzij men dit begrip ook met verwarring en improvisatie zou verbinden, wat eigenlijk ook best zou kunnen.

Perestroika en *glasnost* dringen maar moeizaam tot het zogeheten democratische westen door. Dit is natuurlijk geen zin in een wetenschappelijk tijdschrift, maar de cabaretier die hem uitspreekt in een volle zaal, weet dat hij er weinig bij hoeft uit te leggen. Voor burgers in de maatschappij, anders dan voor dienaren van het staatsapparaat, heeft het een zekere evidentie, dat de strijd ook hier aangebonden wordt. De staat, de politiek, het partijstelsel, ze krijgen niet langer meer het vroeger vanzelfsprekende applaus voor sociale vernieuwing. Erom vragen betekent nu teleurgesteld worden. De verwende burger ziet ervan

af op de staat en zijn bondgenoten te rekenen voor maatschappelijke ordening, verdeling en vernieuwing. Temidden van alle sociale vernieuwing elders is de staat de club geworden, waar elk nieuw advies over eigen reorganisatie – twintig jaar lang Tjeenk Willink, Vonhoff of van Veen – weer niets uithaalde. De staat is de club, die van de operaties Dekker en Oort – uit de samenleving te hulp geroepen burgers – een even grote chaos maakt als het al was in gezondheidszorg en belastingen; de club die zelfs van eenvoudige projecten als het nieuwe paspoort niets terecht brengt, die jaren lang elke bezuiniging naar lagere regionen heeft doorgeschoven, maar zelf onmachtig tot verandering is.

De staat en sociale vernieuwing? Laat de burger niet lachen. Het is een hard en met het oog op de geschiedenis ook nogal onrechtvaardig oordeel, maar het groeit onder de oppervlakte en het zal luider en openlijk gaan klinken. Oost-europese huisgenoten waren ons al voor. Dat is wat paspoorten, Nederlandse gezondheidszorg, Duitse hereniging, nationalisme in de Sovjet Unie en Europese eenwording aan gemeenschappelijke reactie oproepen: dat de relativering van het in deze eeuw tot perfectie gebrachte negentiende eeuwse staatsidee noodzakelijk is voor een oplossing. Sociologen weten, dat het maatschappelijk goede door autonome krachten die het nog beter willen maken in zijn tegendeel kan verkeren. Dialectiek noemden we dat vroeger. Het lijkt de staat nu te overkomen.

De vroeg éénnentwintigste eeuwse burger zou wel weer eens, zoals vroeger vóór de Franse Revolutie, kunnen komen te leven in de concentrische cirkels van stad, regio, natie en werelddeel. Elke cirkel neemt zijn specifiek eigen deel van de huidige staatstaken, maar geen ooit zich nog met die wat koddig en eigenwijs aandoende verhevenheid van de Nationale Staat. Dat is een merkwaardig dominant, maar voorbijgaand historisch fenomeen geweest. Mondiale interdependentie, Oosteuropese revolutie, Europese integratie, en de opheffing van de Staat der Nederlanden: als dat geen sociale vernieuwing is.

J.K.M. Gevers